

Sprawozdanie

komisyi gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego
w przedmiocie krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie.

Wysoki Sejmie!

Z dawniejszych sprawozdań komisyjnych jakoteż i Wydziału krajowego znane są niekorzystne stosunki lokalne, które normalny rozwój tej szkoły utrudniają. Nie dadzą się one też prędko usunąć, tak ze względu na stosunkowo znaczne obciążenie funduszu krajowego, któreby było koniecznem, gdyby można było ostatecznie przystąpić do należytego stanowczego urządzenia tej szkoły, jak też i z tego powodu, że według zdania kierownika zakładu i rzeczoznawców, gleba ogrodu szkolnego, tego głównego środka naukowego, jest tego rodzaju, że wyprowadzenie na niej drzew owocowych normalnych i zdrowych aż do stopnia zupełnego rozwoju jest co najmniej wątpliwem. Warzywnictwo jednak i kwaciarstwo, jakoteż i produkcye innych roślin handlowych, mogą tam być przecież z powodzeniem uprawiane, tymbardziej, że grunt ogrodowy, drenowaniem, regulowaniem, silnem nawożeniem i mięszaniem został już do pewnego stopnia poprawionym i przygotowanym, czego dowodem wystawa ogrodnicza lwowska w zeszłym roku urządzona, w której szkoła tarnowska wybitny wzięła udział. Częściowa zmiana i uzupełnienie oparkania jakoteż dokupno nawozów, drzew i krzewów jest jeszcze potrzebnem, na co preliminowana na rok bieżący taka sama kwota jak w roku zeszłym t. j. 2.000 zł. jest potrzebną.

Budynki tej szkoły są zupełnie niewystarczające potrzebie. Dwudziestu uczniów mieści się w trzech małych pokoikach o 62 metrach kwadratowych powierzchni, które znajdują się w budynku obejmującym zaledwie $15\frac{4}{5}$ metr. długości i $9\frac{1}{10}$ metr. szerokości, w którym mieszka nadto ochmistrz dozoruący uczniów i mieści się kancelarya dyrekcji. Nauka odbywa się w dwóch niskich i ciemnych izbach przyległego starego domu, w którym sufity się zapadają, a ściany spruchniałe nie pozwalają na jakąkolwiek naprawę i musi on być ze względu na bezpieczeństwo mieszkańców zniesionym. O umieszczaniu zbiorów i przyrządów naukowych wcale mowy nie ma.

Nie ma tam też absolutnie miejsca na mieszkanie kierownika zakładu i nauczycieli; muszą oni przeto mieszkać po za obrębem zakładu, skutkiem czego — nie mogą należycie dozorować uczniów, a jednak warunek ten jest nieodzownym, jeżeli zamierzony cel szkoły naukowo - wychowawczy ma być osiągniętym. Jeżeli zaś dotychczasowe wyniki w tym kierunku są zadowalniającymi, to należy to przypisać sumiennej i pełnej poświęcenia pracy funkcyjaryuszy a przede wszystkim uzdolnionego kierownika zakładu, co się jednak dzieje z niepomiernem natężeniem sił, czego na czas dłuższy wymagać, byłoby niemożliwym.

Cieplarni i szklarni własnej szkoła też nie posiada, posiłkuje się tedy zakładami ogrodu miejskiego, w których produkowane rośliny służą wyłącznie do utrzymania ogrodu spacerowego, na kultury zaś dla nauki praktycznej potrzebne nie ma tam miejsca, a wreszcie stoją te zakłady pod kierownictwem ogrodnika miejskiego i szkoła tylko, jako gość do nich zagląająca nie może odpowiednio do swych celów z nich korzystać.

Wszystkie te braki dałyby się usunąć przez wybudowanie odpowiedniego gmachu szkolnego i odpowiednich zakładów ogrodniczych, kosztem około 40.000 zł. na miejscu obok ogrodu szkolnego, na granie przez gminę miasta Tarnowa dodatkowo ofiarowanym (uchwała Rady miejskiej z dnia 25. listopada 1891 L.W. kr. 55297) gdyby co do przydatności gleby tego ogrodu, nie zachodziły powyżej nadmienione wątpliwości, wobec których po latach kilkunastu nie jest wykluczoną ewentualność przeniesienia szkoły w inne miejsce, dla tego też komisya zgodnie z zapatrywaniem Wydziału krajowego nie może doradzać Wysokiemu Sejmowi tego sposobu załatwienia, a to tembardziej, że czasowem jednak na dłuższy przeciąg czasu pomyślanem zarządzeniem, zaradzi niedostatkom, dadzą się one pokryć mniejszym wydatkiem, nie naruszając ani celu szkoły ani też nie narażając funduszu krajowego na ryzyko.

Na ten czas przejściowy wystarczyłoby:

a) Na podwórzu, na którem dotychczasowe dwa budynki się znajdują, postawić nowy budynek murowany, któryby mieścił pomieszkanie dla kierownika, (składające się z trzech pokoi, kuchni, spiżarki, sionki, i piwniczki), trzy sale do nauki, sale na zbiory i kancelaryę dyrekcyi. Budynek taki, parterowy, 25 m. długi a 11 szeroki, o murach dostatecznych rozmiarów, aby na nich można było w razie potrzeby piątro postawić, kosztować będzie według sporządzonego szczegółowego kosztorysu okragło do 8000 zł. a. w.

b) W dotychczasowym budynku szkolnym należy odrestaurowanym pomieścić wszystkich uczniów wraz z dozorującym ich ochmistrem.

c) W miejsce przyległego starego domku, w którym się mieszczą teraz kuchnia i izby szkolne, a który ze względu na bezpieczeństwo mieszkańców zdemolowanym być musi, dobudować do budynku pod b) wymienionego jedno skrzydło na pomieszczenie jadalni uczniów, kuchni i izby mieszkalnej dla gospodyni. Koszt tej dobudówki, wraz z naprawą budynku pozostałego, obliczony został na 2000 zł. w. a.

Postawienie więc nowego budynku i rekonstrukcyja starego kosztowałaby razem 10.000 zł. a cały zakład t. j. szkoła, pomieszkanie uczniów z ich dozorcą i pomieszkanie kierownika, mieściłyby się razem na jednym zamkniętym podwórzu, na którem należałoby jeszcze postawić małą cieplarnię, wyłącznie do celów nauki służącą, w przypuszczeniu uzasadnionem, że szkoła będzie mogła i nadal z cieplarni i szklarni miejskiej korzystać. Tylko drugi nauczyciel musiałby mieszkać po za obrębem zakładu w pomieszkaniu najętym.

Według punktu 4. deklaracyi gminy miasta Tarnowa, uchwalonej na posiedzeniu Rady tej gminy w d. 16. sierpnia 1888 (L.W. 36.735/88), obowiązuje się gmina „odkupić

wszystkie budynki, jakie na gruncie miejskim kosztem funduszu krajowego postawione będą, za cenę kupną, jaką jeden przez Wydział krajowy, a jeden przez gminę miasta Tarnowa ustanowić się mający znawcy, którzy obrać sobie mają trzeciego, oznaczają". Należy tylko, aby spełnienie tego obowiązku ze strony gminy miasta Tarnowa Wydział krajowy tak prawnie zabezpieczył, aby w przyszłości nie było możności, ani obawy jakiegokolwiek sporu.

Jeżeliby przeto doświadczenia poczynione 12-tu do 15-tu lat przekonały, że przypuszczenia p. Maciaszka i rzeczoznawców, a więc obawy Wydziału krajowego nie są uzasadnione i gdyby wskutek tego Wysoki Sejm zgodził się na postawienie stałych i potrzebom zupełnie odpowiednich budynków przy ogrodzie szkolnym, odkupi gmina tarnowska budynek mieszkalny, w linii regulacyjnej ulicy seminarzyckiej na parceli l. 272 postawiony, tak samo jak go odkupi, gdyby się okazało, że ogród jest rzeczywiście na cele szkolne nieużyteczny i że szkołę w inne odpowiedniejsze miejsce przenieść trzeba.

Budynki, postawione teraz kosztem 10.000 zł. przedstawiać będą po upływie lat 12 lub 15 co najmniej 5.000 zł. wartości, którą gmina miasta Tarnowa funduszowi krajowemu z pewnością wróci, zważywszy, że budynki czynszowe są w mieście coraz więcej poszukiwane tem samem więc pomieszczenie szkoły przez lat kilkanaście kosztowałoby fundusz krajowy straconą budynku wartość 5.000 zł. czyli 400 do 460 zł. rocznie.

Dla tego też komisya gospodarstwa krajowego musi uznać obok koniecznej potrzeby praktyczność wniosków Wydziału krajowego i odnośnie żądania Wysokiej Izbie do uchwalenia poleca.

W przypuszczeniu, że pomocnik ogrodnika miejskiego, pobierający płacę z kasy miejskiej, będzie mógł pełnić obowiązki ochmistrza uczniów, wstawiono w budżet szkoły tylko 100 zł. jako wynagrodzenie za pełnienie tych obowiązków; pokazało się jednak z doświadczenia, że połączenie tych dwóch obowiązków jest niemożliwem. Pomocnik ogrodnika miejskiego, zajęty prawie cały dzień swymi obowiązkami, nie mógł należycie dozorować uczniów i dla tego na wniosek kuratoryi postanowił Wydział krajowy przyjąć osobnego praktykanta, a zarazem ochmistrza, wyznaczając mu na razie płacę w kwocie 12 zł. miesięcznie i całe utrzymanie, na co w budżet wydatków szkoły wstawiono słusznie kwotę 480 zł.

Wydział krajowy a z nim razem komisya miała nadzieję, że udzielanie nauk elementarnych ogólnie kształcących da się w szkole tarnowskiej przeprowadzić za pomocą nauczycieli szkół miejscowych. System ten jednak tak w szkołach niższych rolniczych jak też i w Tarnowie zawiódł; nauczyciele tacy nie będąc stale przy szkole, nie dostatecznie w wykładach swoich zastosowują się do celów szkoły a oprócz tego zmęczeni całodzienną pracą obowiązkową, nie przynoszą do szkoły tego zapasu sił, jakiego potrzeba, by wynik nauki był dostateczny. Bardzo jednak wiele na tem zależy, by w szkole takiej wykształcenie elementarne ogólne było należytem, tutaj bowiem przez położenie zdrowych podstaw i przez odpowiednie traktowanie nauk przygotowawczych przysposabia się grunt do należytego zrozumienia nauki zawodowej i zapewnia się pomyślny w niej postęp. Komisya gospodarstwa krajowego uznając w zupełności te powody, pozwala sobie zalecić Wysokiemu Sejmowi odpowiedni wniosek, dozwalający Wydziałowi krajowemu ustanowienie posady etatowej nauczyciela dla nauk elementarnych ogólnie kształcących i przygotowawczych, a to tem bardziej, że nauczyciel taki stale ze szkołą połączony oprócz tego, że naukę do celów szkoły zastosuje, jako pedagog bardzo dodatnio wpływać będzie mógł na wychowanie uczniów i pożądaną będzie w tym kierunku pomocą dla kierownika zakładu.

Praktyka uczniów w szkole tarnowskiej jest dobrze urządzoną, przez cały czas pobytu w szkole zaprawiać będzie do ciągłej pracy, cały bowiem ich morgowy ogród, jakoteż i ogródek koło budynków szkolnych obrabiany jest wyłącznie przez uczniów a przy uznanej gorliwości i znajomości rzeczy kierownika zakładu i szczerzej opiece kuratorji, jaką szkoła ta się cieszy, nie ma wątpliwości, że uczniowie tej szkoły przyniosą krajowi pożytek.

Na podstawie powyższych wywodów zgodnie z wnioskami Wydziału krajowego komisya gospodarstwa krajowego ma zaszczyt prosić,

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie.

2. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 8.000 zł. celem postawienia budynku murowanego, przeznaczonego na pomieszkanie kierownika szkoły, kancelaryę, trzy sale wykładowe i pomieszczenie zbiorów, tudzież kredyt do wysokości 2.000 zł. na rekonstrukcyę i rozszerzenie dotychczasowego budynku mieszczącego uczniów i ich dozorcę (ochmistrza), razem przeto na cele powyższe 10.000 zł.

3. Sejm ustanawia w miejsce dotychczasowych nauczycieli pomocniczych niestałych stałą posadę etatową nauczyciela do nauk elementarnych ogólnie kształcących i przygotowawczych, z płacą roczną w kwocie 500 zł., dodatkiem aktywalnym w kwocie 100 zł. i dodatkami pięcioletnimi po 50 zł.

4. Sejm uchwała pozycyę wydatków budżetu krajowego szkoły ogrodniczej w Tarnowie w wysokości przez Wydział krajowy projektowanej.

Lwów dnia 17. marca 1892.

Przewodniczący:

Sapieha.

Sprawozdawca:

Struszkiewicz.